

โคลงเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์

ทรงพระราชนิพนธ์

แลประชุมภักวีแต่ง ในงานพระเมรุ

เมื่อบกุญ พ. ศ. ๒๔๓๐

พิมพ์ในงานปลงศพ

หม่อมหลวงหญิงปด มาลากุล ณกรุงเทพ

ธิดาเจ้าพระยาพระเสด็จฯ

ที่วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อบวอก พ. ศ. ๒๔๖๓

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทย ถนนรองเมือง

โคลงเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานำราชพรบัณฑิตย์

โคลงประวัติดี ๔ บท

๑ พระนาม

เถลิงเกียรติสมเด็จพระเจ้า บรมวงศ์ เรอณา

นำราชพรบัณฑิตย์ทรง ยศดำ

ยอดพระประยูรวงศ์ เอกเดช แดแฮ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา

๒ ประสูตร

- ๑ เดี๋ยวนี้จมาบังโลกยังนี้ นึกภาด กำหนดนา
 หนึ่งหนึ่งแปดหนึ่งจน จดไว้
 เถารป้าภิบทพาร ไฟคำช ฐนแยะ
 เถาะเออค์กได้ ออบคเบองบรมวงศ์ ฯ

๓ ด้นพระชนม์

- ๑ ภัทรบทดีคำชน วุฒวาร
 จอรัฐคกชาน ขวบก
 หนึ่งสองดีแปดภาด คักกราช
 พระเดี๋ยจจะโลกยังนี้ ตู่คำวแดนสวรรค์ ฯ

๔ บานแพนโกดง

- ๑ พระวงศ์เสด็จพร้อม* ตโมตร์
 ผูกพจนัศร โดงกตอน กถาวอ้าง
 ชูเชิดตั้งตำรา . ความชอบ ท่านนา
 ร่ายรอบระดับข้าง ฤทธิพิณผ่องเมรุ ๗
 พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

พระอัยยาไครย

๑ อุกโตตุชวติ

- ๑ พระองค์อุปคตพร้อม ไพรบุตย์ ศักติเฮย
 มหิศวรรราชวรังกูร กอบเกอ
 บรมวงศ์วิศิษฐประยูร ขคัยชาติ
 อุกยพิศุทธิสืบเชื้อ จิราชไท่ปฐมพงศ์ ฯ

- ๒ ทรงวิบุตย์พรรณบัตรตั้ง นามนิยมน แรกแฮ
 ดองที่กรมขุนดาม พระข้า
 คราสที่กรมดม เด็จพระ แถนา
 เณติมพระยศใหญ่ดำ เพิ่มพูนสุขุมพันธุ์ ฯ
 พระราชนิพนธ์

๒ อาชวะ

๓ ดำมรรถสัถยชอคง ไตรยางค์
 กายวจจิตรวาง มั่นไว้
 ทานทำทานนำทาง ไว้ทั่ว เห็นแฮ
 สิ่งข้อสุดประเสริฐได้ สอบแก้วตงเห็น ๗

๔ ชื่อตรงจงรักเจ้า จริ่งจิตร
 ชื่อสอต่อญาติมิตร พวกรพ้อง
 ชื่อชื่อเตพยัสจวิต ต่อท่าน เองแด
 ชื่อสอสิ่งชอชอง เอ็กอ้อสรรเดรัญ ๗

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๓ วิริยะ

๕
 ๑ กรมตมเด็จพระเจ้า บรมวงศ์
 บำราบปรบัณของค้ เอกไท
 ทรงพระวิริยง อย่างยอด แด้วพ่อ
 ความเจ็ดพระคุณไฉ่ ฝากฟ้าดินชม ฯ

๖
 ๑ เพียร เร้นท่านรอบรู้ วิชา
 เพียร ราชกรทันทหา ชอบได้
 เพียร จำท่านจำส่า รพัดไม้ ดั้นเตย
 เพียร เต้นท่านเต้นให้ หัดกร้างทางเดี่ยว ฯ
 หม่อมเจ้าชายดำ ในกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาศ

๔ เมตตากฎา

๗ หฤไทยท่านยิ่งด้วย คารุณ
 ชุบช่วยอำนวยหนุน ทอหน้า
 จานเจือเผื่อแผ่คุณ พระคิณ
 ในพระประยูรญาติข้า บาทถ้าเหลือหลาย ฯ

๘ ใครชอบท่านช่วยชี้ ชุความ ชอบนา
 ใครบรูใดถาม ท่านรู้
 ใครทุกข์ช่วยทุกข์ยาม ทุกข์ใหญ่ เยาว์เฮย
 ใครประมาทพลาดพลั้งก็ เกียงพันไภยถึง ฯ
 พระองค์เจ้าโศณบัณฑิตย์
 (กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา)

๕ นิระมานะ

๑๑ พระนวมบําราบสร้อย ประบัณฑ์
 บําราบมานะหัก ห่างได้
 พระเกียรติยศสูงศักดิ์ ทรงผ่อน ถดนา
 ควรเชิดพระคุณไว้ แท่งห้องเวหน

๑๒ ไม่เลือกชนต่ำต้อย เถวทราม
 เคยเด่นคงทักถาม ยัวเข้า
 เชิงหยอกยั่วพองาม ฤยั้ง หย่อนพ้อ
 ตูญพระชนม์ชนเคี้ยว สดุดให้หวนหา
 พระองค์เจ้าศรีเสาวภางศ์

๒ ต่อด่านสาร

๑๑ ทรงจำสรรพกิจเบื่อง บรพา ภาคฤ
 ฤทธิกิจซึ่งมีมา เมื่อน
 แม่นยำดุจเตา ชัดประ จำฤ
 เก่าใหม่อาจทรงช ้องได้ โดยถวิล ๗

๑๒ ผู้ใดผู้หนึ่งผู้ ดังได้ย ใจฤ
 ใคร่ทราบสรรพกิจใน ก่อนน
 ทูลถามขอจ ใจ ฤชิต ช้องเตย
 เหตุทรงสถิตคน มั่นเค้าความเดิม ๗

กรมขุนบดินทรไพศาลโสภณ

๗ ชั้นคี่

๑๓ พระทรงราชกิจดำ รอบองค์ ท่านเอย
 บ่หย่อนบ่ย่อตง ถดน้อย
 อดคู่ชอดทุกขตรง คริขุม ไผทแฮ
 อดเหตุแกดังกล่าวถ้อย ทักให้ธรรมหาย ฯ

๑๔ ใช้ทรงหมายมณะหมั่น สรรพการ หดวงฤา
 เหตุเนื่องในองค์หาญ หักได้
 อักทุกขเมื่อจักตาย ตะโดกัย นเฮย
 เจ็บยิ่งเจ็บห่อนให้ ขาดคงชั้นคี่ ฯ
 หม่อมเจ้าอดังการ ในสมเด็จเจ้าฟ้ากรม
 พระยาบวรราชปักษ์

ตำแหน่งซึ่งทรงรับราชการ

๘ อธิบดีกรมมหาดไทย

๑๕ ครุฑารวิธาสมาศอ้าง บุรณมี
 คักราชพันทวี • สัตะไซ้
 เศษอ้าดีดิบปี ขานลฤทธิ ศุภนา
 ทรงรับปรมาัญญาตได้ ว่าแคว้นแขวงเหนือ ฯ

๑๖ ร่างตราหนึ่งบอกหน เดิมหาย มากแ่
 ควบคัจจัตันปตาย • ยากได้
 ทรงดงอย่างตะนาย หึ่งเก็บ รวมนา
 ๒ คราบอกเรียงเบอร์ไซ้ เรียบร้อยคตอดมา ฯ
 พระมณฑรพจนกิจ (เหว่า)

๙ ธิปไตยกรมวัง

๑๗ กรมวังตำแหน่งได้ บัญชา การเฮย
 ราชกิจหมั้นตรวจตรา คำเข้า
 ต้มในพิพากษา คดีราช ฎรแฮ
 ตงจิตรรองบาทเจ้า ภพผู้ตงถยาม

๑๘ หนึ่งเงินในแบบเบือง บูรารณ
 ทานเทียบเบรียบราชการ นีโน้น
 ในตำแหน่งพนักงาน นีท่าน ผดุงเฮ
 เริ่มแต่ปีชวดโพ้น จบเพียงจอได้มย
 กรมหมื่นอดิศ์รอุดมเดช

๑๐ อธิปัตถ์กรรมพระคตังมหาตมปัตถ์

ปรีกาเบญจศกไท้ บรมธรรม มิกแฮ
 ทรงพระกรุณาตำ รัสให้
 กรมตมเด็จพระบ้ำ รามปร บั๊กษ์นา
 ดำเรจราชการไต่ ว่าข้างกรมพระคตัง ฯ

ชรวังรับจ่ายให้ จินมี พอแฮ
 คิริตรวจดรรพภาษี ใหญ่น้อย
 คัตดินคตัญ กาชัด ข้องเฮย
 การพระคตังเรียบรอย คราบสิ้นพระชนม์ ฯ

พระองค์เจ้าวรวรรณากร
 (กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์)

๑๓ อธิบัตถ์กรมช้าง

๒๑ ◉ กรมคชบาฏพระได้ • บังคับ การขอ
 ที่ตั้งรัชกาล พยัคฆ์ตน
 ทรงผดุงราชการสรรพ โดยแบบ บุรพื้แน
 ไชยขอบใดผิดคั่น แะให้หนักการ ๗

๒๒ ◉ รัชกาลที่ดัดตน • ดึงตรี มาคณา
 โพนคชสุวโรษฐดี เสด็จได้
 คชปาดโยธไปมี มาแต่ เพรงเตย
 ในรัชกาลนี้ให้ หักไว้เฉลิมเวียง ๗
 หม่อมเจ้าพระประภากรบวรวิสุทธิวงศ์
 ในดมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานำราบประบัณฑ์

๑๒ อธิปัตติกรรมธรรมการ

๒๓ ๑ พันธองด้ามสืบถวน ถึงปี มุโรงแย
 ดัมฤทธิศกดิถี ที่ไซ
 กาพักษจันทรวัตร กรรติกะ มาศแย
 นับเริ่มแต่ท่านได้ กอบก่อการสงฆ์ ฯ

๒๔ ๑ บำรุงบรรพชิตให้ ดำรง ยุตินา
 ขอบนิคกิจสงฆ์ทรง เรียบร้อย
 ๕ วิชาธราชการตรง ตราตรวด ทัวเฮย
 ตำแหน่งยศใหญ่น้อย เทียบแล้วทุกตถอง ฯ

พระภิรมย์ราชา (พระยาวิเศษฤาไชย จำ)

๑๓ อธิเบ็ฏฐกรรมพระแสงในซ้าย

- ๒๕ ปางพันสองร้อยสิบ ◦ เคษหก นนนา
 ปี่ช่อชานนค์ก ◦ ค่อท่าย
 รัชกาลที่สี่ตก ◦ ศกที่ ดีแฮ
 พระว่าแสงในซ้าย ◦ ทว่ถวนทุกกรม ๓

- ๒๖ หมู่แสงหอกดาบทั้ง ◦ ภูษมา ตาเฮย
 ช่างด้นะทอด้านฮา ◦ วุชถวน ◦
 ช่างคร่ำช่างนาฬิกา ◦ อักขั๊บ ไม้แฮ
 ทุกหมู่ทรงผดุงถวน ◦ เรียบร้อยราชการ ๓
 กรมหม่นพรหมวรานุรักษ์

๑๔ พระราชพิธีสงฆ์

- ๒๗ ๑) ราชกิจประกอบด้วย คำว่า เก้าหา
 เรียกราชพิธีปรา กฏอ้าง
 พระเพียรพระปรารถนา เรือนทราบ จรุงเฮย
 หวังมิให้แบบมต่าง ฉบับต้นมตายสตาย ฯ

- ๒๘ ๑) ราชพิธีเพิ่มเติม ร้อย สงฆ์ นนฤ
 คือทอชบค แบบช
 รับพระราชกรณีย ตำแหน่ง นนอ
 เมอรัชกาลดัก กับทรงบจุณ ฯ
 ดมได้จกรมพระภาณพินธุวงศ์วรเดช

๒๕ มหาธรรมิกราชบัณฑิต

เครื่องราชอิศริยยศ

สำหรับตระกูลตราชูตจอมเกล้า

- ๒๘ ๑ ศักราชตามดิบห้า ปี่พั่น ด้องเฮย
 ริงเครื่องอิศริยอัน รุ่งเร้า
 รัชกาลที่ห้าดรร สำหรับ ตระกุดนอ
 นามว่าจุตจอมเกล้า เกริกหล้าคาตรู ฯ

- ๓๐ ๑ พระยั้งเกียรติยั้งรุ เรียงรดับ วงศ์ฤา
 พระจิงดำรงรับ แรกผู้
 พระครูใหญ่ที่คัพท์ แครนดมาต์ เศวรนา
 พระยศถนอมเถิงกู่ ตราบคั้งชนม์กษัย ฯ
 พระยาภาตกรวงศ์

คิตพิทยา

๑๖ ราชประเพณี .

- ๑๑ ทรงทราบรอบรู้ราช ประเพณี นนนา
 ไฉนบธรรมเนียมมี แบบไว้
 โดยราชวัตรวิธี ราชกิจ ปวงเอย
 ควรแก่ราชการไท้ ธีราชเจ้าจอมดัยาม ฯ

- ๑๒ การอดัดที่แฉ้วด่ง ดับนาน
 ฎาบตัณบุษนรัชกาด อยู่เกล้า
 ราชกิจพิศดารชาญ ทุกสิ่ง ชอบฎา
 ดมเด็จพระบรมวงศ์เจ้า ท่านแจ้งจบดกต ฯ
 ขุนภักดีอาสา (พระอมรดิษฐพ นก)

๑๗ พงษ์าวดาร

๓๓ ๑ คัมภีรพทยุพาภยพร้อง พงษา วดารเฮย
ไดยถำครพทฐถำถนา นิเทศทั้ง
ตำนานรัฐวรรา ขประวติ วงศ์แฮ
คคตถกดาบรพทง คตอถเบองบคยบัน ๗

๓๔ ๑ กรมต้มเค็ญพร^๒ บรมวงศ์ เชอเฮย
 เพ็ญพระพิริยภาพทรง รอบ^๒
 ทุกพากย์พิพิชพง^๒ ชาวระ คารนา
 นับว่าอาจารย์ผู้^๒ หนึ่งได้ในด้ายาม ๓
 กรมหม่นดำรงราชานุภาพ

๑๘ พทธตำรา

๓๕ ๑ ทราบ ทวประจักษ์แจ้ง บัญญา พระฮา
 จรรม ส่วนทศพตภา ดิตพร้อง
 วิ นัยเครื่องฝึกกว่า จาจิตร กายแฮ
 นัย นนบคบอง โทษร้ายมตวยตัญ ๗

๓๖ ๑ กอบ เพียรพนเพิ่มพร้อม กศล ชรรมเฮย
 ไตร พิชจรรยายต เยี่ยงแก้ว
 ทวาร คู่ขจบดำกถ พระหมั่น คณิงนา
 ตาม คดีปราชญ์แผ้ว ม่องพันภัยผอง ๗
 กรมหมั่นวชิรญาณวโรต

๑๘ ไสยศาสตร์

๓๗ ๑ ราชกิจไสยเวทแจ้ง เจนทรง
 สำหรับปราบอริณรงค์ ยาดรยง
 กรมดมเด็จพระบรมวงศ์ เรอทราบ ดันนา
 รับสั่งทรงจัดทั้ง เนชวิธธานู ฯ

๓๘ ๑ ดาครไสยไครเพทอ้าง อาทิ
 พรหมพิศณุอิศวรรติ ครัดไว้
 คัมภีร์ดวดติพิ ชีเพท พรหมณเฮย
 ฉบับแบบพฤตนิบาคไซ์ เกดอกร้ายกตายดี ฯ
 พระยาราชดัมภารากร (เดือน)

๒๐ โหราศาสตร์

๓๘ ๑ รอบรู^๒ โด^๔กย^๕อน^๖ทง^๗ เด^๘อน^๙ว^{๑๐}น^{๑๑} บ^{๑๒}ี^{๑๓}เฮ^{๑๔}ย^{๑๕}
 ๑ คุ^{๑๖}ติ^{๑๗}สุ^{๑๘}ริ^{๑๙}ย^{๒๐}ดา^{๒๑}ว^{๒๒}จ^{๒๓}น^{๒๔}ท^{๒๕}ร^{๒๖} ด^{๒๗}อ^{๒๘}ก^{๒๙}ฟ^{๓๐}า^{๓๑}
 ๑ ด้^{๓๒}ร^{๓๓}าย^{๓๔}ห^{๓๕}่อ^{๓๖}น^{๓๗}ท^{๓๘}าย^{๓๙}ย^{๔๐}ัน^{๔๑} ย^{๔๒}ัง^{๔๓}บ^{๔๔}ท^{๔๕} ค^{๔๖}ด^{๔๗}น^{๔๘}า^{๔๙}
 ๑ ท^{๕๐}าย^{๕๑}แ^{๕๒}ด^{๕๓}่^{๕๔}เ^{๕๕}็น^{๕๖}ท^{๕๗}ว^{๕๘}ห^{๕๙}ด^{๖๐}า^{๖๑} น^{๖๒}เ^{๖๓}เท^{๖๔}ค^{๖๕}ือ^{๖๖}โ^{๖๗}ห^{๖๘}ร^{๖๙} ๓

๔๐ ๑ โห^๑ร^๒ก^๓ ๑ ฅ^๔ว^๕า^๖ท^๗ส^๘ร^๙อย^{๑๐} พ^{๑๑}ระ^{๑๒}น^{๑๓}า^{๑๔}ม^{๑๕} ท^{๑๖}่า^{๑๗}น^{๑๘}น^{๑๙}อ^{๒๐}
 ๑ ส^{๒๑}ม^{๒๒}ค^{๒๓}ษ^{๒๔}ย^{๒๕}พ^{๒๖}ระ^{๒๗}จ^{๒๘}อม^{๒๙}ด^{๓๐}ย^{๓๑}า^{๓๒}ม^{๓๓} ม^{๓๔}ก^{๓๕}ฎ^{๓๖}เ^{๓๗}ก^{๓๘}ด^{๓๙}า^{๔๐}
 ๑ ท^{๔๑}่า^{๔๒}น^{๔๓}ร^{๔๔}ท^{๔๕}่า^{๔๖}น^{๔๗}ร^{๔๘}เ^{๔๙}ร^{๕๐}เ^{๕๑}ย^{๕๒}น^{๕๓}ด^{๕๔}า^{๕๕}ม^{๕๖} ท^{๕๗}ัน^{๕๘}แ^{๕๙}ด^{๖๐} เ^{๖๑}ี้ย^{๖๒}ว^{๖๓}แ^{๖๔}ย^{๖๕}
 ๑ เ^{๖๖}ก^{๖๗}เ^{๖๘}อ^{๖๙}ย^{๗๐}ย^{๗๑}ด^{๗๒}ี^{๗๓}บ^{๗๔}ค^{๗๕}ร^{๗๖}ค^{๗๗}า^{๗๘} แ^{๗๙}ห^{๘๐}ง^{๘๑}ห^{๘๒}ด^{๘๓}า^{๘๔}แ^{๘๕}ห^{๘๖}ด^{๘๗}ง^{๘๘}ด^{๘๙}ย^{๙๐}า^{๙๑}ม^{๙๒} ๓
 ๑ ก^{๙๓}ร^{๙๔}ม^{๙๕}ห^{๙๖}ด^{๙๗}ว^{๙๘}ง^{๙๙}ท^{๑๐๐}ะ^{๑๐๑}ว^{๑๐๒}ง^{๑๐๓}ค^{๑๐๔}ว^{๑๐๕}โ^{๑๐๖}ร^{๑๐๗}ป^{๑๐๘}ระ^{๑๐๙}ก^{๑๑๐}า^{๑๑๑}ร^{๑๑๒}

๒๑ ภูมิศาสตร์

๔๑ พิทยภูมิศาสตร์แจ้ง เจษฎไทย ท่านเฮย
 ท้วเทศ์ขอบเขตรโน แห่ต่งหัด้า
 เอเซียยุโรปไป จวบอาฟ ริกานอ
 ถับแทบที่คินฟา สู้ดัด้นอวสาน ๗

๔๒ เริงชาณวิภาคพัน เซอเว ดินเฮย
 เณดัยวณดาตวัดวาคคเน ถ้องถ้วน
 ครวจคังเครื่องเขมเน ทิศแปด เนียงเฮ
 ชำนิชำนานญถ้วน เด็คผู้ใดเล่มอ ๗

พระองค์เจ้าจันทรทัตจุราชา

(กรมหมื่นวิจิตรวรณปรีชา)

๒๒ ตำตริวิทยา

๔๓ พระทราบอักษรแจ้ง เจนใน กมตเฮย
 โดยแบบหนังสือไทย ถูกถ้วน
 ดิฉิตเรื่องราวไร ฤาเงื่อง งงเอย
 ทรงอ่านชัดคำถ้วน เด็ดทั้งเรียงความ ฯ

๔๔ ตัวขอมพราหมณ์ออกทั้ง โรมัน
 ทรงทราบแบบแผน ที่ใช้
 จักร้าจักร้าพรรณ จักจบ ไฉนนา
 เปนเอกองค์หนึ่งได้ ยากแท้หาเทียม ฯ

กรมหมื่นสัสมตอมรพันธุ์

๒๓ เดชะวิทยา

๔๕ ๑ รอยรอยรวมเดอกรอย แรงเฉียดว ฌดาคนา
 รอยบตาเตยเตยว เผล็จฉาย
 วิทยาเดชทานเทยว ฌอนดอบ ทรงแด
 ทรงรอบรียกยาย แยกไข้ชานาญ ๗

๔๖ ๑ คุณหารตบบวทัง ทางสยาม ยุโรปนา
 แด้วคตองบเคอะชาม ขัดอิง
 ฌรรพดีทธิพิทยาณม กิจเกิด กัด
 เพราะพระปรีชาซึ่ง ต่อให้ฌรรเดริญ ๗

พระองค์เจ้าไชยน์ตมกต

(กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย)

๒๔ ตัรภาณ

๔๗ พระทรงรอบรู้ชัด ข้าพญา จริ่งนอ
 ในเรื่องตวัดตวรภาณ พาดพ้อง
 ทุ่มเอกอุกบรธาณ เตียงเต๋นาะ นั๊กนา
 จังหะระยะคต้อง กต้อมเกตยงเต๋ยงเต๋นอ ฯ

๔๘ ต้ามารถาจต้อบซ้อม พระดั่งมี ตวัดแฮ
 ภาณยักษทองภาณคง ถ้องถ้วน
 มหาชาติทุกกัณฑ์ทรง ตันทัด นั๊กนา
 ตวัดกะตวัดเต๋นถ้วน เต็คแท้อภิขรรม ฯ
 พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

๒๕ จินตกรรม

๔๘ ปรีชาพระแจ่มแจ้ง จินตะ กระจวี่เฮย

อาจนีพนธ์พจนะ เณาะถ้อย

เอกโทครุตะ หุห่อห โทะเฮย

ทุกบาทุบ่คดาศคถ้อย เคต่อนเมื่องนมบับบรพ ฯ

๕๐ หดายเรื่องทชได้ ทรงประ พันธ์ญา

คือทวาทศะ มาศัน

ยังโคตงเรื่องรามะ ภัยรติเรื่อง หันงนอ

ห้องนาคบาศัษ ชื่อได้โดยมี ฯ

หม่อมเจ้าวัชรินทร์

ในกรมขุนบดินทรไพศาลโสภณ

๒๖ มนต์แด่พญาภรณ์

๕๑ บรพภาตญาณเวทกัณฑ์ ภัตตอยู่ทรง ดิถีธิเฮ
 ปดุกเค็กเดวยันต์ยง ยวดเกล้า
 ชุบอาบว่านยาคง, คมดำตร แด่ยงนา
 ยกเมฆร่ายมนต์เกล้า คดาค์เลี่ยนเค็กส์ยง ๗

๕๒ พระไทยไล่ต๋ว้างแจ้ง จักรรา ษัเอย
 ถ่มผู้คนพเทพา พักย้าย
 จันทรคราสสุริยุปคาห์, ชับโซด ชาญเฮ
 ปวงฤกษ์ปางต๋ราย รอบรूपยาภรณ์ ๗
 หดงฤทธิพิตไชย (พระราชเศรษฐ์ดำรงบัว)

๒๗ คชกรรมตำรา

๕๓ ๑ กรมตมเค็ญบ่าวบสรวอย ปรบักษ นนอ
 วัเด็กคำหรับถัก ษณะข้าง
 ไคคัชวประจักษ์ ุจนจบ แผนเอย
 เดิมแต่เทเวศร์วัง ด้เชอพดายพัง ฯ

๕๔ ๑ วิธจับคอกคตอง คชดาร์
 ฝึกหัดแดอภิปาต วัภษเตยง
 นานาพิธอาการ เกิดแต่ คชเอย
 ทรงทราบชำนาญเตยง แบบเบองคชกรรม ฯ

ขุนประชาคตักิจ

(พระยาประชาภิจักรจักร เข้ม บุนนาค)

๒๘ อัครวรรณสาร

๕๕
 ๐ พระทรงวิหคเข้^๑อ้าง^๑ ชอกอ^๑ศ^๑ วาเฮย
 พระทราบตำหรับอุป^๑ค^๑ บุ^๑ร^๑พ^๑ก^๑
 พระขำนิ^๑ค^๑ร^๑ง^๑ค^๑ทุ^๑ค^๑ เทียมมา^๑ค^๑ ด^๑น^๑อ^๑
 พระเกียร^๑ติ^๑ป^๑ร^๑าก^๑ฏ^๑ฐ^๑ เชิดไว^๑ไ^๑ผ^๑ท^๑ด^๑ย^๑าม ๗

๕๖
 ๐ ยุ^๑ท^๑ร^๑ห^๑ัด^๑ด^๑ัน^๑ท^๑ด^๑แท^๑ ค^๑ด^๑ท^๑ว^๑น
 ห^๑ด^๑าย^๑เด^๑ศ^๑พ^๑อ^๑ด^๑เ^๑ย^๑ว^๑ห^๑ว^๑น ห^๑ัน^๑เด^๑ย^๑น^๑
 วิ^๑ป^๑ไ^๑บ^๑เ^๑า^๑จ^๑ย^๑ว^๑น แ^๑ด^๑ย^๑ง^๑ค^๑ธ^๑ ท^๑่า^๑น^๑ห^๑า
 แม^๑อ^๑ว^๑ด^๑ห^๑า^๑ณ^๑ค^๑ิ^๑ร^๑ห^๑ย^๑น ห^๑่อ^๑น^๑ห^๑ั^๑ค^๑น^๑ห^๑น^๑มี ๗
 ห^๑ด^๑ว^๑ง^๑ฤ^๑ท^๑ธิ^๑จ^๑ั^๑กร^๑ก^๑ำ^๑จ^๑ร (พระยาอภัยพตภัก^๑ค^๑ี
 ม. ต. อุกฤษ^๑ฐ^๑ เ^๑ด^๑นี้^๑ว^๑ง^๑ค^๑ ฅ^๑น^๑ก^๑ร^๑ง^๑เท^๑พ) .

๒๙ ยททกรรม

๕๗ ๑ ทรงเพียรเรียนรอบรู้ รณการ
ฝึกหัดขัดเชิงชาญ เชี่ยวตา
เพลงดาตฺรเยี่ยงทหารหาญ ทุกอย่าง
กระบี่คบของมวยปล้ำ หอกง้าวทวนปืน ฯ

๕๘ ๑ ประดองท่าถุกถ้วน ทางรบ
เขนดาบกำซาบครบ ได้หัด
เจนจนตะกร้อจบ การยุทธ์ นานา
พระเกียรติปรากฏทั้ง ประเทศไท้ไผ่ตดยาม ฯ
นายเด็กรักษา ปลัดวังซ้าย
(พระยามนุ่ดาร์ตำตรบัญชา คิริ)

๓๐ แพทย์ศาสตร์ •

๕๘ ๑ กรมต้มเต็จพระเจ้า บรมวงศ์ นพ
 กอบพระปรีชา ยิงผู้
 คัมภีร์เวชศาสตร์ทรง ทราบจบ จริงแฮ
 ชำนิชำนาญรู้ รอบพร้อมไพบลย์ ฯ

๖๐ ๑ ทรงทราบมุตพยาชัง โอษฐ์
 อักทวคโคตคตังกต บับเด็น
 คณทแพทย์เนตรแพทย์หมด ทุกตั้ง ด้รพณา
 ดำหรับแพทย์ไปเว้น ทราบถ้วนครบคัมภีร์ ฯ
 • พระองค์เจ้าจรัญโรจเรืองศรี
 (กรมหมื่นจรัสพรปฏิภาณ) •

๓๓ ชาติภูมิการ

๒๑ ชาติภูมิกระกิจถ้วน พิธี
 พระดอด้ดองกริ รอบรู้
 เนติขมิถุ์ตรี แด่ดงชาติ อเนกแฮ
 ดองชาติชาติโดยกะทุ คดอด้ด้อยปราชญ์-

ประมวณ ฯ

๒๒ แยกประดัมด้าชาติแจ้ง ประจักษ์ ประวัคไเฮ
 ติอย่างต่างดั่งตระหนัก กิจได้
 ชาติุนชาติุนนัยก ประจว่ม กันหา
 อาก้องกิจฉนได้ เด็รจั่นทุกประการ ฯ

พระผดุงศุถกกฤตย์

(พระยาอิศรพันธุ์ไธภณ ม, ร, ว, หนู อิศรางกูร
 ณกรุงเทพ)

๓๒ นวกรรม*

๖๓ หนึ่งกรรมด้นเค็จฟ้า บิรมวงศ์ เชนเฮย
 ทราบกิจพิทยาทรง กอบด้ว้ง
 คฤหาคันการฐิฐูมจง จบปาก ไม่แฮ
 ด่วนดัดชดยาวกว้าง ครัดชด้นเชิง ๗

๖๔ ๑ ดำมัญด้รพกิจเบอง รบิตหดวง
 เครื่องยอดคตอดทงปวง ปรีแจ้ง
 มาพททกกระทรวง บรรณพิ ชินา
 เพียงพิศณุกรรมแด้ง ด้ฤดิข้งดั่งกมต ๗
 • หดวงราชพงค์ภักดี (ม, ร, ว. วิน)

๓๓ หัตถโกศด

๖๕ หัตถการชาญเขี้ยวดำ เด็ดหา เทียมเอย
 เอกข้างในอยุธยา หนังสือแท้
 ดัดกลายเด็ดตายนา นานะก อย่างนอ
 เทวรูปทรงบนแม่ แม่แน่นแน่นดุจเปน ฯ

๖๖ อนึ่งเหต้ามัดคอกด้าม งามดม
 แกะหย่องซ่อนน้าชม เข็ดช้อย
 แบบแผนดวดตายคม ดันยั้ง
 รามราพภาพใหญ่น้อย วิจิตรดำเดชา ฯ

หม่อมเจ้ากรรเจียก

ในกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส

๓๔ ยันตรสาคร

๒๗ ๑ กรมส้มเด็จพระเจ้า บรมวงศ์
 จอบกิจพิทยายง ยิ่งผู้
 ในคิตปสาครทรง เจนจัด
 นับว่าช่างชาญรู้ เชี่ยวใช้ใครเทียม ฯ

๒๘ ๑ เครื่องกตังเครื่องกตันทัง เครื่องไฟ พ่าเฮย
 กัดเม็ดจักรตานโย ยัดก้าน
 อักจักรซึ่งใช้ไธ อุกทุกทุก อย่างเฮย
 ยนต์หุ่นอกรอกกวาน จบแจ้งเจนกต ฯ

พระองค์เจ้าเกษมศรีสุภโยค
 (กรมหมื่นทิฎาภรวงศ์ประวดี)

๓๕ รัตนดাত্র

๖๘ ๑ บรมวงศ์องค์ออกอ้าง เอกอรรค บรูษแฮ
 เจนดাত্রรัตนลักษณะ เดศถ้วน
 ปฐามราตอณัศม์ อเนกต่าง ชนิดนา
 ตั้งตำทราวมเดวถ้วน คตอดทงราคา ๗

๗๐ ๑ โกเมนมรกฎแก้ว นิดกาพ
 เพ็ชรบุศทัตทินชาญ ชัตร์
 เพทายมุกดาหาร อักพิ ฑุริยแฮ
 ทรงทราบหาผู้ดี ยากตั้งผู้ดัดแต่ง ๗
 พระยาราชโยธา (เพื่อน)

๓๖ ภูคคามดำตร

- ๗๑ ๐ ทรงทราบรุกขดำตรทง ต้องพรรณ พืชแฮ
 ความพฤษ์ครวณ หมูไม้
 วิชาควิชณ ผ่อนถก ฤดูแล
 วัชรวิรัชรุกขให้ งอกเงอมงามเจริญ ฯ

- ๗๒ ๐ กระบวนเมอชาญเขี้ยวรู้ หดายนนิค
 ตอนแต่งคัตตอสนิท แน่นเนอ
 ผิดดอกออกพรรณผิด ดีดลับ หดากเฮย
 ควรประกอบกิจเกอ เกียรติเจ้าจอมด๋ยาม ฯ
 ชุนโฮวาทวรกิจ (แก่น)

๓๗ ตริยานุยต

๗๓ ๐ คัดคัดเป่าถวน ทุกในย,
 จะเด่นท่ากตใด พระรู
 เพดเพรงพระเจนใจ จงจัด ทางแฮ
 เด่นาระณิหคติดอกผู้ สติตั้งฟังเดบย ๗

๗๔ ๐ พระเฮยดำหตากถวน หตายุพรวค
 ขับตะเบงเงงฉนท เนอยชน
 พระทราบทุกตั้งดรรพ์ ทรงณัด นักรนอ
 ๒๘ ๘ ๒๘ ๘ ๒๘ ๐
 ๒๘ ๘ ๒๘ ๘ ๒๘ ๐
 ผู้ผกพระผกพน เพองเนอทานอง ๗
 เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์

๓๘ ฟ้าจะเวร

๗๕ ๐ ทรงธิบายแบบเบอง บรรพบุรุษ
 โชนครพ่อนรำ เสด็จ
 ดำหรับราชกกุธภัณฑ์ หนักนัต จะในนา
 หนึ่งหุ่นชักเชิดชัก เช่นไฉนต้องนิมิต ฯ

๗๖ ๐ รบงเพดงเทพยเมอ โมรพาห์
 โหม่งครุ่มอังกฤดา เราะไม้
 จรีกางประดองอา • วุทธอก เชนเฮย
 แะนิเทศทำให้ กอบเกอจิรการ ฯ
 กรมหมื่นดัดดิลกธำรงสวัสดิ์

๓๘ กิพาโกศด

๗๗ ๑ ทรงชำนาญการเด่นรู้ เชิงประชัน
 เครื่องโต๊ะเครื่องชาดรรพ์ เต่าไว้
 อาวุธตกหาดายพรรณ อักมัด คอกเฮย
 ไม้ดอกไม้ใบไม้ คัดพร้อมคอรือน ๗

๗๘ ๑ คิริบนพิราบทั้ง เขาชน กระมเฮย
 นกหกนกเบญพรรณ รวบเตียง
 เพ็ชรพดอยเครื่องกอดอัน ไตแปดก มาแฮ
 หีบนกนาฬิกาเกลี้ยง หมัดห้ำง้านชาย ๗

พระองค์เจ้าจรจรัลวงศ์
 (กรมหมื่นปราบปรบักษ์)

๔๐ สุตศาสตร์

๗๘ พระเพณฺหวิริยาภาพพรอม เปนองค์ เอกฤา
 ศุติปลัทธิพิพิธย ยังผู้
 อักถวนตุทธกรรมทรวง ชาญชัต จริงนอ
 ของแซกจันญโรปฐ คตอดท้งไทยดาว ฯ

๗๙ หวานคาวเลิศรสถ้วน โอชา
 แกงผัดมัจฉมังสา นกเณอ
 พิเศษสุขุมหา • ใครเปรียบ เสมอแฮ
 ภูตพระปรีชาเกอ เกียรติไท้ไผทดยาม ฯ
 หม่อมราชวงศ์เปี้ย ในพระองค์เจ้าจักรจรัสวงศ์
 (เจ้าพระยาพระเสด็จ)

โคลงแลความบานแพนก

ฉบับพิมพ์ครั้งแรก เมื่องานพระเมรุ

ส้มดย^๑ขอพระเกียรติ^๒นี้ เครื่องระ^๑งก^๒ถึงกรม^๓ส้ม รวมโคต^๑งที่ระ^๒ตม ดงส้ม^๑ดพิมพ์^๒ไว้	นามนิยม เต็^๑จ^๒ไท้ กัน^๑แตง^๒ เณ^๓ติ^๔ม^๕แฮ เพ็^๑ย^๒ให้^๓ชน^๔เห็น
---	--

ภาณ^๑รังษิ^๒ธ^๓ร^๔อย คือ^๑หนึ่ง^๒ใน^๓ห^๔ต^๕าน^๖ท^๗ร^๘ง หวัง^๑น^๒ด^๓อง^๔พระ^๕คุ^๖ณ^๗อง^๘ค^๙ ออก^๑ท^๒ร^๓พ^๔ย^๕จำ^๖ห^๗น^๘าย^๙จ^{๑๐}้าง	ส^๑ว่าง^๒ว^๓ง^๔ค^๕ นาม^๖ฤ^๗ ส^๑ฤ^๒ติ^๓ธ^๔ร^๕้าง ส^๑้ม^๒เต็^๓จ^๔ อา^๕ว^๖เ^๗ย จ^๑ัด^๒ไว้^๓แจ^๔ง^๕า^๖น
---	---

ภ. ต.

ต้มตุ๋นเต็ม^๕เป็นเครื่องระงับกลิ่น

ต้มเค็ญพระเจ้าบรมวงศ์เธอ . เจ้าฟ้ามหา
มาตา กรมต้มเค็ญพระบารามปรบั๊กษ์ มหิศวร
ศักดิ์สุนทรวิวงศ์ . บรมพงศ์บริพัตร วิวัฒน
ยโสธม สรรพศุติปาคมอุดมกิจ พิษเนศวร
ประสิทธิ์ชัชกรกรมตำรวจ ไทรกตานุวาทกาพย
ปฏิภาณ สฤยติศุภการดกตวรรษากิจกิจปรีชา
วตโยพาร สัมบุรณคุณดาร์สุจริตจริยาภิรมย์
ราชพงศานุกรมมุขประติฐา ดกตนราภิมานิต
นริศราชบัณฑิตพร ปรมินทรมหาราชวโรประการ
ปรีชาญาณยุติธรรมมาชวาทยาไศรย ศรัวิทันไทรย
สรณคุณารักษ์ บรมอรรคมหาบุรุษย์วิทัน สุธ
มาตกระษัตริย์วิสุทธินาติ ชรรมิทนารถบพิตร

ซึ่งได้ทรงรับเครื่องบรมราชอิสริยยศ สำหรับ
 ราชตระกูลนพรัตนราชวราภรณ์ แด่เครื่องราช
 อิสริยยศอันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรม
 ราชวงศ์ แด่เครื่องราชอิสริยยศ สำหรับตระกูล
 ปฐมจุลจอมเกล้า แด่เครื่องราชอิสริยยศสำหรับ
 ความชอบอย่างสูงสุด มหาวราภรณ์ช้างเผือก
 สยาม แด่เครื่องราชอิสริยยศ สำหรับความ
 ชอบอย่างสูงมหาตุลาภรณ์มกุฎสยาม

ซึ่งได้ทรงรับตำแหน่งที่ปลุ่กษาราชการในพระ
 องค์แห่งพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่
 หวิ แด่ดำรงในที่พระราชพิธีดวามี่ * แด่มหา
 ธรรมิกราชิปดี เครื่องราชอิสริยยศสำหรับตระกูล
 จุลจอมเกล้า แด่ได้ทรงรับราชการกรมต่างๆ คือ

ที่อรรคมหาเสนาบดี ซึ่งดำรงเจ้าราชการกรมมหาด
ไทย เสนาบดีซึ่งดำรงเจ้าราชการกรมวัง อธิบดี
ซึ่งดำรงเจ้าราชการกรมพระคลังมหาสมบัติ อธิบดี
ซึ่งดำรงเจ้าราชการกรมพระคชบาล อธิบดีซึ่ง
ดำรงเจ้าราชการกรมธรรมาธิการ อธิบดีซึ่งดำรง
เจ้าราชการกรมพระแสงในซ้ายแต่อื่น ๆ

พระองค์เป็นพระบรมราชโอรส ในพระบาท
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย แด่สมเด็จพระ
พระเจ้าบรมไอยิกาเธอ • เจ้าฟ้าภูธรทิตยพิยวดี
พระองค์ได้ประสูติแต่ณวันเสาร์เดือน ๖ ขึ้น ๑ ค่ำ
ปีเถาะเอกศก จุติศักราช ๑๓๘๓ ปี (ตรงกับ
วันอย่างยุโรปที่ ๒๔ เดือนเอปริด คฤศตศักราช
๑๘๓๘) ขึ้นพระชนม์แต่วันพุธเดือน ๑๐ ขึ้น

๔ คำ ปัจจอัฐศก จุติศักราช ๑๒๔๘ (ตรงกับวัน
 อย่างยุโรปที่ ๑ เดือนเดีปเตมเบอร์ คฤศศักราช
 ๑๘๘๖) เด็จดำรงพระชนม์พรรษาอยู่ในโลกย์นี้
 ดำรงวันได้ ๒๔๒๔๕ วัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหา
 กรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระเกียรติยศแด่
 พระองค์ ให้มีการพระเมรุณท้องสนามหลวง เปน
 เมรุเครื่องยอดปลั่งตั้งแต่พื้น ขาดยอดฉัตร ๓๐ วา
 แต่ณปีกุญพศก

ครั้นวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ค่ำ ๑ เวด่าบาย
 ตั้งกระบวนแห่พระบรมธาตุแด่ในพระบรมมหา
 ราชวังออกสู่พระเมรุ เชิญขึ้นประดิษฐานบนพระ
 เบญจาบุษบก พระสงฆ์ ๓๐ รูปสวดพระพุทธมนต์

มีหนึ่งดอกไม่เพื่องนดองคันทิ้ง

ณวันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๒ ค่ำ เวลากลางวัน
ถึงขั้วพระราชทานฉัน แต่มการนดองเต็มที
ทั้งกลางวันแดกลางคืน ครั้นเวลาค่ำจุดดอกไม้
เพลิง แลวงตงกระบวนแห่พระบรมราชาแต่พระ
เมรุกลับเข้าสู่พระบรมมหาราชวัง

ณวันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๓ ค่ำ เป็นวันหยุด
การเตรียมการแห่พระศพต่อไป ครั้นเวลาค่ำ
ตั้งกระบวนแห่แต่วังซึ่งไว้พระศพนั้น เชิญพระ
ศพแห่ไปลงเรือที่ท่าพระ ต้องลงไปขึ้นที่ท่าศาล
ต่างประเทศ ตั้งกระบวนแห่เชิญพระศพไปขึ้น
พระมหาเวชยันต์ราชรถที่หน้าวัดพระเชตุพน เป็น
การเจียบอย่างแห่ถึงพระศพ

ณวันจันทร์ เดือน ๖ ขึ้น ๔ ค่ำ เวลาเช้าให้
พระศพ ประดับด้วยพระโกษสูงทงใหญ่ ทรงพระ
มหาเวchyันต์ราชมงคล พร้อมด้วยเครื่องสูงกุดอง
ชนะเพนกระบวนถว้นไปด้วยรูปสัตว์ แด่เครื่อง
ให้ตามธรรมเนียมไปสู่ยังพระเมรุ เชิญพระศพ
ขึ้นตั้งในบุษบกบนพระเบญจา มีมะหะกรรมาการ
ฉดองพระศพทั้งกตางวันแตกต่างกัน ค่อไปจน
ค่ำรบ ๔ วัน ๓ คืน

ณวันพฤหัสบดี เดือน ๖ ขึ้น ๗ ค่ำ เวลาบ่าย
เปนวันพระราชทานเพลิง สุ่มพระอัฐิไว้คั่นหนึ่ง
มีการฉดองในเวดากตางคั่นตามเคย

ณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๘ ค่ำ เวลาเช้าแปร
พระรูป เก็บพระอัฐิแล้ว ตั้งกระบวนแห่พระ

อังคารแต่พระเมรุไปตงเรือที่ท่าพระ ให้ไปตอย
ที่หน้าวัดยานนาวาราม พระอัฐิทรงพระโกศสูงทอง
คำดงยาราชาวดี เชิญขึ้นตงในบขบกับพระ
เบญจา มีการนตอ้งเต็มทีอีกวันหนึ่งคืนหนึ่ง

ณวันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ เวลาเช้าตง
กระบวนแห่พระอัฐิแต่พระเมรุกลับไปพักยังวัง
กว่าจะได้มีการทำบุญพระอัฐิคำรบ ๗ วันตาม
ธรรมเนียมต่อไป เป็นต้นการพระเมรุทองดนาม
หัตถงแต่เท่านี้ คืองานพระบรมธาตุวันหนึ่งกับ
ตอ้งคืน งานพระศพ ๔ วัน ๓ คืน งานพระอัฐิ
วันหนึ่งคืนหนึ่ง เป็นคำรบงาน ๖ วัน ๗ คืน

ตมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหาม้าตา
กรมตมเด็จพระบารามปรบักษ พระองค์นั้นควร

นับว่าพระองค์เป็นพระบรมวงศ์ผู้ใหญ่ในราชตระกูล แต่ในแผ่นดินบดินทรปุณฺณพระองค์หนึ่ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเคารพนับถือ ใ้
 ว่างพระราชหฤทัยสนทนอย่างยิ่ง แต่เป็นที่รักใคร่นับถือของพระบรมวงศ์ข้าราชการชน
 ทั้งปวงทั่วกันโดยมาก เมื่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์หนึ่งขึ้นเสวยราชสมบัติ พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เป็นที่ทรงพระอาไโดย แต่ทรงพระโศกเศร้าเสียดายพระราชหฤทัยมาก ทรง
 พระราชดำริห์ว่าเป็นการเสียดายพระบรมวงศ์ผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้ชำนาญในขนบธรรมเนียมราชประเพณี
 แด่ราชกิจน้อยใหญ่ทั้งปวงนั้นไปพระองค์หนึ่ง ถึงพระบรมวงศ์ข้าราชการก็เห็นจริงตามกระ

แต่พระบรมราชดำริห์เป็นอย่างนั้นมาก พากันมีความ
 เกรี้ยวไต่ก่เกลี้ยคายความดีที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์
 เชอพระองค์นั้น ได้ทรงปฏิบัติในทางราชการ กับ
 ทรงผู้ได้รับความพระเมตตา กรุณาที่ได้ทรงอุป-
 การะเกื้อกูล โดยที่ผู้ใดมีความคุ้นเคยเด่นหัว
 ด้วยแต่ผู้หนึ่ง ๆ เป็นอันตามมากแต่เพียง คดอด
 ถึงไพร่ฟ้าประชาชนอันเลวทรามเป็นอย่างที่สุด

ก็แต่อำนาจซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ได้ทรงยกย่องความดีความชอบของสมเด็จพระเจ้า
 บรมวงศ์เชอพระองค์นั้นตามซึ่งกล่าวมาแล้ว กับ
 ทรงพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการเป็นอย่างนั้นได้
 เห็นดีเห็นจริงตาม กระแต่พระบรมราชดำริห์ดังนี้
 แล้ว ก็เป็นเครื่องระงับประกอบตามถึงความดี

ความชอบของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์
 นนทศวร จะยกย่อง ถรรเสริญถึงนั้น ก็มี ข้อความ
 มากหลายเป็นอเนกประการ

พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการบางพระองค์
 บางท่าน ซึ่งเป็นผู้นับเนื่องว่าเป็นจิณตกระวี ผู้
 เคยคิดแต่งโคลงดี แต่ที่นับว่าเป็นผู้แต่งโคลง
 ได้นั้น จึงพร้อมใจกันช่วยคิดแต่งโคลงขอพระ
 เกียรติ ยกความคณดองพระเดชพระคุณถวาย
 ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์นั้น เมื่อ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบการนี้
 แล้ว ก็ได้ทรงผูกพระราชนิพนธ์พระราชทานด้วย
 ถ้วนหนึ่ง ตามความที่ได้เก็บรวบรวมจัดเป็น
 หมวดเป็นเรื่อง ซึ่งจะแจ้งต่อไปในสมุดเล่มนี้

จำนวนโคลงที่พระบรมวงศ์านุวงศ์ข้าราชการ
 แต่งยกความชอบความดี ของสมเด็จพระเจ้าบรม
 วงศ์เธอพระองค์นั้น ได้คิดเป็น ๓ หมวดคือ พระ
 อธิยาไศรยถ้วน ๑ • ตำแหน่งซึ่งได้ทรงรับราชการ
 ถ้วน ๑ คือตบิทยาที่ทรงทราบในวิชาเหล่านั้น
 ถ้วน ๑ ได้ตั้งกำหนดชื่อเรื่องแต่หมายเดชเป็น
 ลำดับไว้แล้ว • คงรวมความที่ได้แต่งโคลงนั้น
 เป็น ๔๐ เรื่อง ๆ ละ ๒ บท รวมเป็นโคลง ๘๐ บท
 แต่มิใช่โคลงซึ่งเป็นพระนามบท ๑ ประสูตร
 บท ๑ ขึ้นพระชนม์บท ๑ บานแพนกแต่งโคลง
 บท ๑ • รวม ๔ บท จึงรวมเป็นโคลง ๘๔ บท
 มีรายชื่อเรื่องโคลงแต่นามผู้แต่งแจ้งอยู่แล้ว •

จำนวนโคลงเหล่านี้ ได้เขียนแต่เข้ากรอบคิด

ผนังพระเมรุไว้ทั้ง ๔ มุม ๆ ละ ๓๐ เรือน ๓๐ กรอบ
 เรืองที่ ๑ ถึงที่ ๕ คัดอยู่ที่มุมขวบนอกผนังด้านใต้
 ที่ ๖ ถึงที่ ๑๐ คัดอยู่ที่มุมขวบนอกผนังด้านเหนือ
 ที่ ๑๑ ถึงที่ ๑๕ คัดอยู่ที่มุมเหนือผนังด้านขวบนอก
 ที่ ๑๖ ถึงที่ ๒๐ คัดอยู่ที่มุมเหนือผนังด้านขวบนอก
 ที่ ๒๑ ถึงที่ ๒๕ คัดอยู่ที่มุมขวบนอกผนังด้านเหนือ
 ที่ ๒๖ ถึงที่ ๓๐ คัดอยู่ที่มุมขวบนอกผนังด้านใต้
 ที่ ๓๑ ถึงที่ ๓๕ คัดอยู่ที่มุมใต้ผนังด้านขวบนอก
 ที่ ๓๖ ถึงที่ ๔๐ คัดอยู่ที่มุมใต้ผนังด้านขวบนอก

แต่แม่โคตง & บท & กรอบนั้นได้คัดอยู่ที่เด้า
 ใหญ่ทั้ง ๔ ทิศ โคตงพระนามคัดอยู่ที่มุมเด้า
 ขวบนอกเฉียงใต้ โคตงประสูตรคัดอยู่ที่มุมเด้า
 ขวบนอกเฉียงเหนือ โคตงต้นพระขันธ์คัดอยู่ที่มุม

เล่าตวันตกเฉียงเหนือ โคตงบ้านแพนแก่งโคตง
คิตอยู่มุ่มเล่าตวันตกเฉียงใต้ •

แต่โคตงเหล่านี้ เมื่อต้นการพระเมรุแล้ว จะ
ได้นำไปคิตไวยังพระวิหารหลวง วัดบรมวงศ์
อิศรวราราม

อนึ่งพนักฐานเฉียงที่รองฐานปูพระเบญจาใน
พระเมรุนั้น มีศุภระจกประดิษฐานด้วยรูปภาพ เป็น
เรื่องซึ่งได้บรรยายความไว้ในโคตงทั้งปวง เป็น
เครื่องระฤกพิจารณาประกอบตามความของโคตง
ที่กล่าวไว้นั้นแล้ว รูปภาพตามพนักนั้น ได้เริ่ม
เรื่องที่ ๑ ไปตั้งแต่มฆตวัน ออกตามลำดับโคตง
เหมือนกันคือ เรื่องที่ ๑ ถึงเรื่องที่ ๕ อยู่มฆตวัน
ออกพนักด้านใต้ เรื่องที่ ๖ ถึงเรื่องที่ ๑๐ อยู่มฆ

ควันออก พนักด้านเหนือ เรื่องที่ ๓๓ ถึงเรื่องที่ ๓๕
 ยุ่มขเหนือพนักด้านควันออก เรื่องที่ ๓๖ ถึงเรื่อง
 ที่ ๔๐ ยุ่มขเหนือพนักด้านควันตก เรื่องที่ ๔๑
 ถึงเรื่องที่ ๔๕ ยุ่มขควันตกพนักด้านเหนือ เรื่อง
 ที่ ๔๖ ถึงเรื่องที่ ๕๐ ยุ่มขควันตกพนักด้านใต้
 เรื่องที่ ๕๑ ถึงเรื่องที่ ๕๕ ยุ่มขใต้พนักด้านควัน
 ตก เรื่องที่ ๕๖ ถึงเรื่องที่ ๕๐ ยุ่มขใต้พนักด้าน
 ควันออก รวม ๕๐ เรื่อง ขอผู้ที่จะชมจะดูจะได้
 พิจารณาเนื้อความในโคลงกับตัวเรื่องที่พนักให้ถูก
 ต้องเทอญ

บัดนี้จะได้บรรยายโคลง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ แด่พระบรม
 วงศ์านุวงศ์ ข้าราชการได้ประสิทธิ์ไว้ ค่ะไปดังนี้.

